

Verslag transitiegesprek 16 april 2021

“Hoe geef je de transitie vorm?”

We blijken alweer bezig met de laatste paar van de 15 transitie gesprekken die de TransitieMotor vanaf september 2020 organiseert m.m.v. Duurzaam Door.

Het gesprek van vandaag, en ook dat van [23 april](#), is een opmaat naar het afrondende gesprek op [30 april](#) (komt allen)! Al die gesprekken focussen op de stappen die we te zetten hebben in de transitie, aan welke knoppen kun je draaien, hoe speelt je eigen houding daarin een rol? Hoe kunnen we wat we echt niet meer willen *afbouwen*, en hoe creëren we bedding voor het institutionaliseren van al die *opbouwende* initiatieven en ontwikkelingen.

De focus op 16 april lag op de relatie tussen maatschappelijke en individuele transitie, en hoe je de daarbij benodigde de transformatie in (overheids-) organisaties kunt aanvliegen.

In gesprek met twee sprekers en Rosa Lucassen als moderator (wat ze wederom ontzettend goed deed). We voerden een half uur in kleinere groepen verdiepende gesprekken. Het ging vooral over het hoe. *Hoe* zorg je, als samenleving en ambtenaren anders willen gaan sturen (op brede welvaart, op afbouwen van wat niet meer nodig is), dat in de top van organisaties en overheid die koers wordt doorgezet? En niet wordt weggeveegd o.i.v. politiek spel of lobby. Welke krachten en mechanismen zijn nodig om het speelveld echt te veranderen?

Jelleke de Nooy van Tol in haar rol van transitiedeskundige, ging in op de samenhang tussen culturele en maatschappelijke transitie enerzijds en individuele transformatie anderzijds. Het is nog niet zo zichtbaar, maar er vindt doorwerking plaats van wat er cultureel aan t veranderen is. Onze houding t.o.v. de natuur ([Wim Zweers](#)) verandert van ‘heerser over de natuur’ naar ‘partner van de natuur’ en dat heeft consequenties voor de manieren waarop we de natuur en de natuurlijke hulpbronnen steeds respectvoller gaan gebruiken. Ook is er een verschuiving gaande in onze wereldvisie. Van ‘de wereld een markt’ en ‘de wereld een machine’ naar ‘de wereld een organisme of ecosysteem’. Dat betekent andere manieren van sturen. En die zien we terug in de principes van de Donut economie. Ook daar is een relatie met afbouw, opbouw en ombouw in de ‘X-curve’ (transitiecurve van DRIFT, zie hieronder). In de Donut-economie bouwen we ook *af* en *om*. Namelijk alles met een

negatieve voetafdruk naar buiten (ecologisch/planeet) en naar binnen (sociale ongelijkheid).

Het was bemoedigend om te horen welke kracht er - nog onzichtbaar - in de samenleving zit, bij mensen individueel en bij organisaties. En hoe die omslag in manier van denken en besluitvorming pas na enige tijd manifest wordt in de buitenwereld. Pas dan kunnen we 'zien' dat de transitie gaande is. Afgelopen half jaar is daarvan enorm veel zichtbaar geworden. Jelleke noemde vele initiatieven.

Een greep uit wat er zichtbaar geworden is dit jaar:

- [Ministeries voor de Nieuwe Tijd](#)
- [Een minister van de nieuwe economie](#), Michel Scholte
- de Wellbeing Economy Alliance ([artikel Bert Wagendorp](#))
- Programma Deltaplan Biodiversiteitsherstel
- [Voorstel landbouw aan nieuwe kabinet](#) (TcV)
- [nieuwe koers VNO-NCW](#) op brede welvaart (Ingrijd Thijsse)
- Programma '[NL gaat Lokaal](#)'
- [Burgerberaad](#) (en een ander voorbeeld [G1000 landbouw](#))
- Toekomstperspectieven
- [Duurzaam Regeerakkoord](#) (SDG Nederland)
- [Change Inc](#), toekomstmakers
- [Colloquium 25 februari](#) (Vrije Universiteit, TransitieMotor, ONE) met boodschap aan de politiek. Verslag als [Gids voor de toekomst](#).
- [Oproep wetenschap aan politiek 30 april](#)

Een oproep om er op te blijven vertrouwen dat er een olievlekwerking gaande is van mensen en initiatieven die anders willen, en ook al anders doen. In dit verband vertelde Jelleke nog dat er voor die omslag drie typen mensen nodig zijn. Volgens Malcolm Gladwell in zijn boek '[The Tipping Point](#)' creëer je een sociale epidemie):

- Aansprekende voorbeelden (bijvoorbeeld minister van de nieuwe economie, deltaplan biodiversiteitsherstel, herenboeren)
- Aantickers: de mensen die die goede voorbeelden naar voren schuiven in TV programma's en andere media, bij subsidieverstrekking,
- Verbinders: al die mensen die in verschillende gremia bewegen en bubbels met elkaar verbinden, de voorbeelden elders introduceren.

Om te laten zien wat er allemaal al gebeurt aan OPbouw en institutionalisering, AFbouw en OMBouw, had Jelleke voor het werkveld landbouw en voedseltransitie, alle initiatieven die gaande zijn 'geduid' aan de hand van hun plek in de X-curve.

Landbouw & Voedselsystemen

Afbouw

- Gebruik glyfosaat
- Soja uit Brazilië
- Subsidie intensieve landbouw
- Biomassa productie
- Monoculturen
- Aansturing door grote marktpartijen

Het nieuwe normaal

Sociaal rechtvaardige en ecologisch duurzame samenleving

Ombouw

- Natuur en Milieu
- Deltaplan biodiversiteitsherstel
- Transitiecoalitie voedsel
- Regeneratieve landbouw
- Foodwatch
- Urgenda
- Onderzoeksbudgetten Wageningen
- EU-GLB, green deal

Institutionalisieren

- Structurele ondersteuning tbv vernieuwende toekomstgerichte integrale aanpakken en verdienmodellen (met Omslagfonds en faciliterende regelgeving)
- Verrijkende Landbouw
 - True Cost true Price
 - Handel anders
 - Natuurinclusieve landbouw
 - 4 returns aanpak
 - Gebiedsontwikkeling
 - Transitiecoalitie Voedsel

Opbouw, initiatieven die uit de marge komen!

- Boerennatuur
- Federatie agroecologische boeren
- Herenboeren
- Voedselbossen
- Agroforestry
- Caring farmers
- Aardpeer
- Land van Ons
- Korte ketens

Kees Lindhout ging in op het organiseren van verandering (transitie) zoals voor organisaties, met name in ministeries. Dit is niet een systeemtransitie zoals in de TransitieMotor besproken wordt, maar wel een verandering waarbij de ambtenaren met elkaar samen optrekken in het leren anders denken en doen.

Hij hanteert daarbij 6 principes, [Zie framework](#):

- Werk vanuit een visie.
- Werk met alle mensen.
- Creëer een ritme van verandering. Een driemaandelijks ritme is in de praktijk ideaal gebleken.

- Durf te veranderen.
- Verander visueel. Maak het zichtbaar, ook je voortgang.
- Borg de verandering.

Andere zaken die aan bod kwamen waren:

- Maak het praktisch. Daarom vormen de concrete diensten/producten en de daarmee samenhangende ketens de basis - wat wil je opleveren en hoe doe je dat op een duurzame integrale manier?
- Holistisch. Integrale oplossingen; verschillende teams werken tegelijkertijd en in afstemming met elkaar.
- De aanpak is zowel blauw, oranje en groen. Blauw omdat het een beperkte structuur biedt die houvast geeft; oranje omdat het resultaatgericht werken faciliteert; groen omdat het ook ruimte biedt voor mensen om discussie en verbinding aan te gaan.

De kernvraag voor de TransitieMotor was: -een transitie is ook een verandering- dit wetende: hoe kunnen deze principes bijdragen aan het werken in transities?

Interessante punten uit de gesprekken:

- De paradox is om transities te versnellen door juist te gaan vertragen. Bijv. minder tijd aan 'werk' betekent minder productie maken. Minder productie maken betekent minder vervuiling. Minder vervuiling betekent minder gezondheidsvraagstukken. Minder gezondheidsvraagstukken betekent een efficiënter zorgsysteem. Een efficiënter zorgsysteem betekent minder noodzaak tot besparing, concurrentie, competitie etc.
<https://4maal4.wordpress.com/2020/03/19/social-distancing-trigger-voor-he-ruitvinden-van-de-maatschappij/>
- Over veranderen in de organisatie
Veranderen is logisch, want de wereld verandert, dus stilstaan is geen optie. Misschien (zeker bij Agile) is het beter om te spreken over verbeteren dan veranderen. Het gaat niet om veranderen om het veranderen. Het gaat erom dat je ergens naartoe wilt: wat is die toekomst waar we naartoe willen? Als je dat weet dan weet je ook waar en wat je wilt veranderen. Deze presentatie is naar mijn mening een manier om dingen te organiseren als je weet wat je wilt. De vraag is wat willen we? Het is vrij duidelijk dat we niet allemaal hetzelfde willen.

- Over de vraag of de 6 principes toepasbaar zijn op de transitie die gaande is, op de systeemverandering dus.
 Universele principes zou ik zeggen, met Burgerberaad komen we op soortgelijke zaken :)
 Interessant dat Kees ook PRINCIPES hanteert, net als Kate Raworth. Het gaat dus om andere manier van werken, niet naar afrekenbare doelen, maar vanuit principes.
 Over principes kunnen we het makkelijk eens zijn.. De crux zit hem m.i. als we verder gaan kijken welke maatregelen er nodig zijn, want dan zijn er winnaars en verliezers. Die laatste gaan zich verzetten (tenzij je ze compenseert)..
 De 6 principes zijn een methodiek. Maar naar welk doel? Ik heb de indruk dat 'bewustwording' niet meegenomen is, bewustwording van wat er echt moet gebeuren .
- Over verschil tussen transitie en verandering
 Transitie is systeemverandering, regels en speelvelden die anders worden.
 Systeemverandering gaat over zichtbare en onzichtbare veranderingen, zoals door Jelleke in beeld is gebracht.
 Bij transitie kan je beter denken in voorwaarden voor verandering, die in de beginfase moeilijk of niet te sturen zijn. Aan welke voorwaarden moet worden voldaan om een verandering mogelijk te maken.
- De ambtenaren veranderen wel maar de top verandert niet mee!
 I&W is wel een intrigerend voorbeeld, want wat gaat daar (juist aan de politieke top) nog ontzettend veel mis. Denk aan al het doordrukken van asfalt, vliegvelden etc.
 Helaas heb ik de ervaring dat de werkvloer het wil en begrijpt, maar dat de top denkt dat zij er buiten staan.
 Mijn persoonlijke ervaring is dat de ambtelijke top vaak meewaait met de politieke top. Uiteindelijk moet er wel een verbinding tussen veranderende inzichten op de werkvloer en aan de top zijn, anders schiet het niet op.
 Ik was 20 jaar rijksambtenaar en ben weggegaan vanwege die discrepantie tussen voelen wat nodig is en een organisatie die daar totaal niet op gericht is.
 Bernard ter Haar schreef een [interessant stuk](#) over waar ambtenaren tegenaan lopen, met korte termijn brandblussen i.p.v. lange termijn en integraal waar ze graag aan zouden werken..

Zijn de SDG's een breekijzer om verder te komen?

"Het is inderdaad breed, maar alles hangt met elkaar samen. Het werkt niet om in (ministerie) kokers te blijven denken/werken. In de transitie mag niemand achterblijven en er zijn meer

verbindingen mogelijk dan we denken. Daarbij, het is een 'positieve' agenda, met de kracht om ook een hele samenleving mee te krijgen. De SDG's zijn een invulling van Brede Welvaart. Met bijbehorende indicatoren, die alleen nog vertaald moeten worden naar NL." Daar zijn 'ze' mee bezig (zie

<https://www.cpb.nl/planbureaus-schetsen-plan-van-aanpak-indicatoren-brede-welvaart>)

Tot slot: je kunt je aanmelden voor "Verantwoordingsdag" (Monitor BW en SDG's)

Op 19 Mei 9.30-11.30u live vanuit Nieuwspoord

Zie

<https://www.eventbrite.nl/e/tickets-route-2030-hoe-kunnen-we-versnellen-om-de-sdgs-te-behalen-150484291567>